

Zeitschrift: Annalas da la Societad Retorumantscha
Band: 124 (2011)

Artikel: "Hey, mann, Punts goes on!" : Cun tge meds vegn il linguatg da giuventetgna reproducì ed imità en la gasetta Punts?
Autor: Derungs, Silvana
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-323433>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. [Siehe Rechtliche Hinweise.](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. [Voir Informations légales.](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. [See Legal notice.](#)

Download PDF: 08.11.2024

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

**«Hey, mann, Punts goes on!»
Cun tge meds vegn il linguatg da giuventetgna
reproducì ed imità en la gasetta Punts? ¹**

Silvana Derungs

1. Introducziun

Gia en l'emprim numer da la gasetta interrumentscha per la giuventetgna *Punts* èsi vegnì tematisà che la giuventetgna discurre in agen linguatg:

Las PUNTS duain pussibilitar il contact tranter vus, ils giuvenils da las differentas valladas rumantschas e dar a vus la pussaivladad da s'exprimer en vossa moda e maniera. Giuvenils cultiveschan in agen linguatg che na sa differenziescha betg pauc da la 'linguistica' uffiziala. Els drovan auters pleds e jargons ch'han il medem dretg d'existenza sco il vocabulari da Giachen Hasper Muoth, Pader Alexander Lozza e Peider Lansel. (frontispizi, *Punts* nr. 0, ann. 1, avrigl 1994)

Tgenin è lura quest linguatg? Nus na pudain betg snegar che la giuventetgna ha – almain en tschertas situaziuns ed en gruppas – in linguatg different dal linguatg «normal» dal mintgadi, sco quai ch'igl è dal reminent er il cas tar linguatgs spezialas da gruppas professiunalas. En la gasetta *Punts* han redacturas e redacturs adina puspè imità ils discurs dals giuvenils – u simplamain reproducì lur agen linguatg. La dumonda centrala da questa lavur dueva esser: Co percepeschan ils auturs e las auturas da *Punts* il linguatg dals giuvenils, co transfurman els quel en in text scrit e tge effect ha quest linguatg?

2. Elements tipics dal linguatg da giuventetgna

Definir il linguatg da giuventetgna è difficil, perquai che la giuventetgna sezza n'è betg ina gruppa omogena e cleramain definida. Il linguatg da giuventetgna n'è betg mo ina dumonda da la vegliadetgna, mabain er ina dumonda dal context social. «Giuventetgna» è ina rolla che vegn definida da la societad; nua exact ch'ils cunfins èn, dependa dal tema dal discurs. Ils

¹ Versiun scursanida da la lavur da licenziat cun il medem titel, inoltrada a la facultad filosofica da l'Universitad da Friburg l'atun 2009.

giuvenz sezs marcheschan – conscientamain u betg – lur rolla entras lur linguatg. Cun in stil da discurren specific vegnan activads ils contexts socials identificatorics e l’aspect da l’identitad persunala: la rolla da l’expert, quella dal commember da gruppa, quella dad in stereotip, quella da l’indigen, euv.²

2.1. *Plurilinguitad*

In element central en il linguatg da giuventetgna è il diever da different linguatgs e different registers dad in linguatg. Elements da l’uschenunna da plurilinguitad externa èn maschaidas cun auters linguatgs ed il code-switching³. La midada dad in linguatg en l’auter po succeder situativamain ed esser liada a tschertas situaziuns. Dad ina plurilinguitad interna fan part simpels emprests dad auters linguatgs⁴, maschaidas da stils e da varietads. Maschaidas da stils cumpiglian p. ex. in diever simultan da nivels da stils (u registers) auts e bass; bricolaschas, qvd. elements signifitgants da different champs culturals vegnan extratgs da lur context original e zambrigiads ensemen en in nov context; il citat ed il gieu cun «vuschs estras», vul dir in muster da referenza enconuscent (p. ex. in text da la litteratura, da reclama) vegn cità u modifitgà a moda ludic-ironica. Citats succedan per il pli a moda nunmarcada, qvd. senza introducziun, ed èn per il pli reconuschibels mo vi da la performanza da la vusch. La midada da varietad po cuntegnair ina midada en in register d’experts (p. ex. da musica) ch’è savens chapibel mo per singulas gruppas; ina midada dal linguatg entras novs meds da massa (qua sa serv’ins per il pli dad in register funcziunal, oravant tut là, nua ch’i sto esser curt, p. ex. en sms) u ch’i dat era midadas en linguatgs regionalas (midadas tranter la varianta da standard e las differentas furmas da dialects locals).

2.2. *Expressivitat lexicala*

In’emprova da definir il linguatg da giuventetgna è d’al vesair sco sistem secundar che favurisescha tschertas furmas structuralas, p. ex. salids, titulaziuns («tussi»); flosclas stereotipas («sta cool!»); replicas cun plets dad en-

² Cf. NEULAND 2008: 74; SCHLOBINSKI et al. 1993: 37.

³ Qvd. la midada tranter plirs codes (plirs linguatgs u pliras varietads) en ina situaziun da discours. Las funcziuns las pli frequentas dals code-switches èn da reprendre las varietads linguisticas dal partenari da discussiun. Cf. SIEBENHAAR 2005: 4 e 6, annot. 4.

⁴ Per il linguatg tudestg constatescha Neuland ch’emprests, en emprima lingia da l’englais, cumparan oravant tut en la comunicaziun spontana ed intragruppala tranter giuvenils, dentant main en contexts da linguatg da standard. Cf. NEULAND 2008: 148ss.

tusiassem e condemnaziun («huara gail»); communicaziun cun plets sonors («ärgh», «huh»). Il total da questas furmas da discurren dat in stil linguistic che Henne numna «Jugendton».⁵

In auter element utilisà fermamain en il linguatg da giuventetgna è tenor Schlobinski l'iperbla (l'exageraziun), che ha ina funcziun intensivanta.⁶ Jakob considerescha l'iperbolica sco marca primara dal linguatg da giuventetgna. Qua na dependi era betg, sche valitaziuns negativas u positivs vegnan rinforzadas: «Jugendsprachliche Steigerungswörter können in beliebigen Satzkontexten stehen. Sie dienen der hyperbolischen Überzeichnung von positiven wie negativen Gefühls- und Bewertungsäusserungen.» (Jakob 1988: 323)

En general na stgaffeschon gruppas betg cumpletamain novs stils da discurren per realisar lur basegns da represchentaziun specifics. Per il pli vegnan elements da linguatg d'experts montads en construcziuns gia avant maun. Quests elements dal linguatg tecnic èn per gronda part da chattar en il sector lexical, nua ch'els èn sa svilupads ad in vocabulari fermamain structurà e differenzià.⁷ Augenstein ha demonstrà ch'i dat tscherts plets sco «super» u «okay» che vegnan utilisads tant dals giuvens sco dals creschids. Giuvens e creschids als dovran però per il pli cun differentas funcziuns.⁸

3. Funcziun dal linguatg da giuventetgna

Linguatgs da giuventetgna na naschan e na funcziunan betg en in vacuum social. Il fenomen dal linguatg da giuventetgna sa mida adina ensemen cun las circumstanças socialas.⁹ Qua po el avair differentas funcziuns.

3.1. Sa differenziar e s'associar

Il linguatg da giuventetgna è ina sort «we-code» da las gruppas dals giuvens, vul dir il linguatg specific per ils giuvens tranter els. Il linguatg da giuventetgna n'ha dentant betg mo la funcziun da separar ina tscherta gruppa dad in'otra, pia dad esser ina sort «linguatg da cuncontrast». El promova era l'identificaziun entaifer la gruppa, è pia in element dad avischinaziun. Il linguatg da giuventetgna cumpiglia qua l'aspect da protest (il linguatg sco cuntrapol

⁵ Cf. HENNE 1986: 208s.

⁶ Cf. SCHLOBINSKI et al. 1993: 34s.

⁷ Cf. AUGENSTEIN 1998: 44.

⁸ Cf. AUGENSTEIN 1998: 256s.

⁹ Cf. LAPP 1989: 56 e NEULAND 1987: 67.

a las normas e convenziuns linguisticas e socialas), l'aspect ludic ed innovativ (il plaschair dal gieu, da l'absurd), l'aspect affectiv-emoziunal e l'aspect comunicativ-economic. Quest linguatg è pli economic e cumadaivel ed exprima meglier sentiments e lunas che forsa il linguatg standardisà. Entras sias reglas na-existentas è quest linguatg pli flexibel e nuncumplitgà.¹⁰

3.2. *Emoziunalisar ed intensivivar il discours*

Il basegn dad emoziunalisar ils discours e dad exprimer experientschas è ina ferma tendenza en la comunicaziun giuvenila. Sco tendenzas dominantas vegnan duvrads elements da dialogicitad («ti»), expressiuns equivocas («x-insaco»), a moda frequenta particlas ed abreviazions e principalmain furmas dad exageraziun. La moda da s'exprimer iperbolica sa mussa morfologicain p. ex. entras tscherts prefixs, ma er entras remplazzar l'adverb intensivant *fitg* cun autras expressiuns (*extrem bel, tönnder bel, hüner bel*¹¹).¹²

4. Material e metoda

L'object da retschertga è la gasetta da giuventetgna *Punts*, pli precis: 30 texts da columnas regularas cun in linguatg pli marcant ch'èn cumparidas durant ils ultims 15 onns en la gasetta (p. ex. las columnas cun la figura dal mecanist Giachen Maissen, las columnas da Chatrina Josty, las columnas da musica u era la columna anonima da brev-lectur@hotmail.com). Da mintga auturA èn trais fin tschintg texts vegnids tschernids. La tscherna dad auturs cun in linguatg pli marcant è sa chapescha *fitg* subjectiva. Il privel è da stabilir categorias tenor stereotips dal linguatg da giuventetgna gia prefixads en il chau e da forsa survesair elements betg resguardads en la teoria, gist sco quai che Schlobinski et al. (1993: 12) menziunan cun il «Paradox, dass Sprachwissenschaftler trotz tiefer Einsichten in das komplexe Phänomen der Jugendsprache wiederum jenes Material zu tage förderten, aus dem die Fiktion von der Jugendsprache gebaut ist.».

Il linguatg è vegnì eruì entras in'analisa dal cuntegn qualitativa¹³. Latiers serva in sistem da categorias a basa da la savida teoretica e dal material avant maun. Per l'analisa èn sa cristallisadas ora las suandantas categorias cun sutcategorias: gener e cuntegn dal text (per ev. concluder davart in

¹⁰ Cf. EHMANN 2005: 12ss.; NEULAND 2008: 141.

¹¹ Per ils exempels cf. DAZZI 2008: minuta 27ss.

¹² Cf. EHMANN 1992: 66; NEULAND 2008: 125ss.

¹³ Dapli davart analisas da cuntegn: cf. p. ex. MAYRING 2003.

connex tranter linguatg e tematica), tips da frastas e lur funcziuns expressivas, furmaziuns da plects, fonologia e grafia, lexicologia, pragmatica (cun gieus linguistics, elements da communitad, commentaris tranter autur e lectur). Per l'evaluaziun vegn lura mintga text analisà en in raster cun segmentar mintga frasa tenor sias unitads ch'ins po attribuir ad ina categoria.

5. Interpretaziun: Cun tge elements vegn lavurà?

Ils resultats registrads en il raster d'analisa duain vegnir interpretads en connex cun la dumonda davart ils meds linguistics per stgaffir in effect da linguatg da giuventetgna.

5.1. Grafias spezialas

La tendenza da sa differenziar da la norma (dals creschids), respectivamain da s'assimilar a la moda da discurrer dals collegas da la medema gruppa po era sa manifestar en la moda da scriver, vul dir en la grafia da tscherts plects.

5.1.1. Grafia emfatisanta

Sco menziunà è l'emfasa in punct fitg impurtant en la comunicaziun giuvenila. En texts scrits na para quella forsa betg uschè simpla da transmetter. L'emfasa ed in summa la prosodia da la frasa vegn intunada entras segns d'interpuncziun spezialas, frastas affectivas en spezial cun segns d'exclamaziun. La forza affectiva dad in text vegn augmentada entras in'accumulaziun da frastas exclamativas. Singulas frastas han anc dapli forza cun obtegnair da l'autur segns d'exclamaziun supplementars. Uschia p. ex. en: «Bingo! Tgei schwein! Ti eis en!!! [...] Uss eis ei definitiv: durmir a casa ni dar tut!!!!!»¹⁴; en il passadi: «Alloura at dastga gratular! TATATA, te ist igl u la conabitant/a perfetg/a per Clotilda!!!!!»¹⁵ Quai èn singuls exempels per l'intensivaziun da l'emoziunalitad dad ina frasa. Era sentiments d'irritaziun pon vegnir exprimids cun segns d'interpuncziun, p. ex. en: «Ma OH DIA TGE LEGREIA, va ampurmess da screiver ensatge sur da töfs illegals u töfists illegals u illegals tg'èn töfs u tge adegna?!?»¹⁶ La cumbinaziun dal

¹⁴ Tresa Flury. Punts nr. 68, ann. 6, schaner 2000.

¹⁵ Hildegard e Clotilda. Punts nr. 95, ann. 8, avrigl 2002.

¹⁶ Rafael Müller: *Crass agl limit*. Punts nr. 111, ann. 10, avust 2003.

segn d'exclamaziun e dal segn da dumonda exprima surpraisa/exaltaziun e malsegirezza en ina. Tscherts auturs fan diever da meds grafics supplementars per accentuar plects u passadis, insaquants avain nus gia vesì en ils exempels sura: la scripziun en maiusclas. En auters texts chattain nus las variantas da scriver grass, da suttastritgar u da scriver cun in'otra scrittira.

In element extraordinari da l'interpuncziun èn er il trais puncts da suspensiu. Per il pli sa chattan els a la fin dad ina frasa u entaifer ina frasa a la fin dad ina proposiziun, els pon dentant era remplazzar in pled u ina part da quel. Lur funcziuns èn differentas: omissiuns en il senn topologic (largias, fragments); omissiuns en il senn temporal (pausas, intervenziuns, parentesas); omissiuns en il senn performativ (interjecziuns, emfasas, deviazions).¹⁷ La dumonda resta sa chapescha, schebain ils puncts da suspensiu en noss texts da *Punts* èn adina plazzads conscientamain, u sch'els èn forsa – tar tschertins – daventads ina sort automatissem a la fin dad ina frasa, per la finiziun da la quala ins na chatta betg ils dretgs plects. Tuttina pon ins dir che omissiuns na restan betg nunobservadas, ellas èn in motiv d'attenziun che augmenta la mirveglia e la tensiun, surtut sch'ellas inditgeschan tematicas delicatas, vulgaras.

5.1.2. Metagrafia

Grafias rumantschisantas da plects esters pon esser in gieu cun il potenzial expressiv da la metagrafia; ellas pon però era zuppentar il pled ester che vul sa schluitar en il rumantsch. Questas adaptaziuns dattan l'impressiun dad ina forza e ligerezza dal rumantsch, cuntrari al process magari in pau marsch e cumadaivel da simplamain surpigliar tscherts plects.¹⁸ Il grad d'integraziun da plects emprastads dad auters linguatgs è savens vesavel a maun da la grafia. Uschia datti la varianta ch'il pled ester obtegn ina grafia indigena che sa cunfa meglier cun la pronunzia dal pled. Ina sort dad obstachel – perquai ch'els identifitgeschan immediatamain in pled sco emprast – èn ils grafems tudestgs <k>, <ck>, <w> ed er il grafem <v> cun il sun [f] en texts rumantschs. Quels vegnan parzialmain adattads a l'ortografia rumantscha cun <e>, <v> e <f>. Exempels persuerter èn: ils *clozs*¹⁹,

¹⁷ Cf. ADAMOWSKY/MATUSSEK 2004: 17.

¹⁸ Cf. RIATSCH 1998: 84 ed annot. 334.

¹⁹ «Che vegn gnanc da differenziar il gas dils clozs, mann!» (Giachen Miassen. *Punts* nr. 54, ann. 5, november 1998) Dal reminent era cun simplificaziun dal <tz> tudestg a <z>.

*becacta*²⁰, *foll(a)/volla*²¹. Il <k> u il <ck> avant il vocal *e* vegn remplazzà cun <ch>, p. ex. il *massacher*²², ed il *cnacher*²³.

In'otra furma d'integraziun è da marcar l'assurdisaziun a la fin dal pled, sco p. ex. en «*polterobic*»²⁴ ch'è marcà supplementarmain cun virgulettas. Entras la marcaziun cun virgulettas vegn l'integraziun grafica dal pled dal tudestg dialectal *Polterobig* puspè abolida, cunquai che las virgulettas evidenzialiseschan ch'i sa tracta qua dad in pled betg originar rumantsch, u almain dad in pled pli spezial. Il diever da plects esters cun in different grad d'integraziun senza marcaziuns, sco p. ex. virgulettas, illustrescha er ina tscherta natiralezza en la relaziun cun il linguatg e la voluntad da vulair reproducir il linguatg sco quai ch'el vegn discurrì. En il cas che las reflexiuns metalinguisticas dals auturs duain daventar evidentas per il lectur, vegnan ils plects mess en virgulettas.

L'emprova dad assimilar plects esters graphicamain al rumantsch po per part avair l'effect cuntrari che quel d'als famigliarisar: plects enconuschents paran tuttenina esters. Uschia po quai esser il cas tar grafias foneticas, p. ex. en «lu silmeins saver cumprar cedes sur Punts»²⁵ u «Leu dat ei forza schizun da festivar in toc TORTELLINI sin ceede!»²⁶, nua che l'abbreviaziun «CD» vegn reproducida en in'otra moda. En il pled *schluggs*²⁷ na vegn il <ck> dal *Schluck* tudestg betg forza remplazzà cun in <c> a **schluc*, mabain cun il grafem <gg> che vegn pronunzià en il tudestg cun il sun dad in velar surd [k].

Ch'ìls auturs èn tuttavia sensibels a l'interferenza da plects esters illustreschan er ils suandants exempels che mussan la vart dal gieu cun il linguatg. Brev-lectur sa serva da las enconuschientschas da l'anglais per alienar il «Disentis» en la frasa: «[...] sco la mainstation da Dizentizz/Mustér cun quella catedrala d'in perron che schлага bunamein en venter quels vegls,

²⁰ «[...] digl qual ins pò liger ainten egn da chels *becacta* reclamheftlis.» (Rafael Müller: La moto. Punts nr. 125, ann. 10, october 2004)

²¹ «Sche haveva quei tgutg foll schon fatg il farflechten il Diniz.» (Giachen Maissen. Punts nr. 54, ann. 5, november 1998) / «jeu vai volla hara plascher da tei.» (brev-lectur@hotmail.com. Punts nr. 141, ann. 12, favrer 2006)

²² «[...] han dus scolars commess in *massacher* en scola.» (Il frar dil Geli. Punts nr. 49, ann. 5, zercladur 1998)

²³ «[...] reiva er noss *cnacher* cugl Mercedes» (Rafael Müller: *Crass agl limit*. Punts nr. 111, ann. 10, avust 2003)

²⁴ «Venderdis sundel staus envidaus ad in 'polterobic' da miu amitg» (Il frar dil Geli. Punts nr. 27, ann. 3, fanadur 1996)

²⁵ brev-lectur@hotmail.com. Punts nr. 134, ann. 11, fanadur 2005.

²⁶ In Tortellini sin via. Punts nr. 19, ann. 2, december 1995.

²⁷ «in pèr fermes *schluggs* Wodka» (brev-lectur@hotmail.com. Punts nr. 134, ann. 11, fanadur 2005)

gross e japaners che van sin Schunkelfahrt cul glacier.»²⁸ En la scripziun *Dizentizz* vegn surpiglià in emprèst grafic dal «black english». Là vegn il plural da nomens anglais savens scrit cun in <z>.²⁹ En quest exempel vegnan gist tut ils fonems [z] en il pled scrits cun in <z>, la finiziun anc a moda exagerada. Il giu è da dar al vitg sursilvan ina marca pli internaziunala, vul dir americana, quai che vegn anc accentuà cun il term *mainstation* al lieu da *staziun (principala)*.

La metagrafia da plects esters è dad in maun in giu ed ina reflexiun metalinguistica. Da l'auter maun po la metagrafia er esser il resultat dad ina malsegirezza pertutgant l'ortografia dad in pled, p.ex. en la frasa «Dus mais vacanzas quai vuleva dir, durmir mintga di fin a mezdi, star si, far pachific, ir enturn per la citad, a Berlin, far shopping e saitsiing»³⁰. Entant ch'il *shopping* è scrit en ortografia originala, è il *sightseeing* scrit cun metagrafia: *saitsiing*. Pertge questa midada dad in pled a l'auter? In'explicaziun pussaivla fiss la difficultad da l'ortografia dal pled *sightseeing* (insanua è in *h*, ma nua precis?) ch'è forse main preschent ch'il *shopping* pli duvrà. La malsegirezza vegn perquai zuppentada a moda ludica cun l'agid dad ina metagrafia.³¹

L'integraziun dals plects esters en il vocabulari persunal da mintga plectader succeda a moda nuncumplitgada e pli u main svel. In obstachel po dentant esser il medium scrit, là datti ina reacziun dal lectur: è in pled ester laschè en grafia originala, po quai vegnir interpretà sco degeneraziun dal linguatg da giuventetgna; è in pled ester adattà ortograficamain al rumantsch, po quai era vegnir interpretà sco «sbagl da scriver». Sbagls ortografics n'èn pia betg sfurzadamain da deducir dad ina negligientscha ortografica u dad ina mancanza da savida. Els servan er a la distanzaziun da las normas e permettan da stgaffir in agen spazi.

5.2. Furmaziuns da plects cun effect giuvenil

La furma la pli simpla d'integrar morfologicamain plects emprèstads è d'als attribuir in morfem flexiv correspondent (plural/feminin, en il sursilvan per part er anc il s-predicativ tar adjectivs), p.ex. ils *gofs*³², ils *reclam-*

²⁸ brev-lectur@hotmail.com. Punts nr. 134, ann. 11, fanadur 2005.

²⁹ Cf. WAIBEL 2007: 111.

³⁰ Chatrina Josty. La WG. Punts nr. 150, ann. 13, november 2006.

³¹ Cun quai na vi jau sa chapescha betg suttametter a l'autura dal text da betg savair co scriver quest pled, ma forse a la narrativa en sia fevra da las vacanzas.

³² «il mender ei che quels gofs tratgan ch'ei stoppien far termagls sin via» (Giachen Maissen. Punts nr. 32, ann. 3, schaner 1997)

*heftlis*³³, *spannendas caussas*³⁴, *sia fluppa madem cnacra*³⁵. Quest proceder n'è betg specificamain in fenomen dal linguatg da giuventetgna, perquai che l'attribuziun dal s-pluralic è fitg regulara è damai automatizada. Emprests da l'anglais na vegnan – cuntrari als tudestgs – savens betg adattads morfologicamain al rumantsch, sco p. ex. en «ina propi *sexy rassa*»³⁶ (e betg forsa **sexia rassa*), «sper tuttas direcziuns ch'èn *hip*»³⁷ (al lieu dad in pussaivel **hippas*), «il Retro-Groove [...] ei ozildi puspei *trendy*»³⁸ (qua fiss necessari il s-predicativ dal sursilvan).

In tip fitg fritgaivel per la furmaziun dad adjectivs è la suffixaziun cun il *-ig* tudestg per furmar adjectivs relaziunals: *punkig*, *groovig*³⁹, *bluesig*, «*marley'igs*», *hipopigs*⁴⁰. Bliers da quests adjectivs na sa basan probablamain betg sin ina furmaziun dals auturs, mabain èn emprests dal tudestg e dal tudestg svizzer u er emprests dad emprests, sco p. ex. il *bluesig* che ha probablamain chattà sia via en il rumantsch da l'anglais (*bluesy*) sur il tudestg, nua ch'el ha survegnì la desinenza *-ig*. En il *marley'igs* vesain nus en mintga cas che quest tip da suffixaziun funcziuna detg spontan: per qualifitgar in stil specific da musica – numnadamain quel da Bob Marley – vegn sa servì dal num dal musicist ed al attribuì il suffix qualifitgant (en quest cas anc cun l'interferenza dal s-predicativ sursilvan). La furmaziun è chapibla immediatamain, era sche l'autur marchescha il pled cun virgulettas ed inditgescha cun quai ina furmaziun extraordinaria.

En la furmaziun da nomens cumponids regna per il pli il princip da l'economia: cumposiziuns determinativas tenor il model regressiv cun «nomen determinant + nomen determinà» èn fitg frequentas. Schebain ellas sa basan sin ina cumposiziun dad elements rumantschs, unids tenor il modus

³³ Cf. annot. 20.

³⁴ «Puspei inaga ha ei dau bia da leger! Bia spannendas caussas quella ga» (brev-lectur@hotmail.com. Punts nr. 134, ann. 11, fanadur 2005)

³⁵ «cnachers vigls e baracs [...], tschantos ainten sies Mercedes da merda cun dasperas sia fluppa madem cnacra plagn fodas» (Rafael Müller: *Crass agl limit*. Punts nr. 111, ann. 10, avust 2003)

³⁶ «jau tir en ina propi sexy rassa, ina mini-mini rassa.» (Samantha. Punts nr. 117, ann. 10, favrer 2004)

³⁷ «In dc uschè ferm senza clischés, lunsch sper tuttas direcziuns ch'èn hip pel moment» (Patrick Capaul. Punts nr. 101, ann. 9, october 2002)

³⁸ «Ed il Retro-Groove dalla DDR, cara RhB, ei ozildi puspei trendy» (brev-lectur@hotmail.com. Punts nr. 134, ann. 11, fanadur 2005)

³⁹ «Quella band celebrescha cun 'songs for the deaf' bain e tut auter che vegl sound. Monoton, ipnotic, grob e punkig, excessiv ed autentic, groovig e plain energia» (Patrick Capaul. Punts nr. 101, ann. 9, october 2002)

⁴⁰ «Lur sound è tras tut ils albums ch'els han edì enfin ozendi 'bluesigs, ruchs e tschuffs' – e mintgatant schizunt en pau 'marley'igs' [...] Hiphopigs grooves» (Patrick Capaul. Punts nr. 120, ann. 10, matg 2004)

tudestg, u sin in emprèst direct cun adattar en la flexiun e graphicamain ils singuls elements al rumantsch, è per part grev dad eruir, oravant tut tar plets internaziunals sco p.ex. en las cumposiziuns *horrorfilm*⁴¹, *promi-snowboarder*⁴², *KYUSS musicians*⁴³ (ils musicians da (la gruppa) KYUSS). La cumposiziun tudestga da determinant + determinà ha l'avantatg da la curtezza; la varianta correspundenta en il rumantsch ha il dischavantatg dad in determinaziun cumplitgada e savens pli lunga cun p.ex. il *film d'orrur*, il *snowboarder prominent*. Sa servir en tals cas dad emprèsts u construcziuns estras na fan dentant betg mo ils pledaders giuvens; per la creaziun da plets novs introduceschan ins u adatteschan ins lexems equivalents dals linguatgs latins u neolatins, ma quests abstracts n'èn betg exnum enconuschents a tut ils pledaders.

Tar ils verbs dad origin ester è la construcziun verbala cun «far + il + verb infinitiv tudestg / gerundi anglais» fitg productiva, p.ex. *far il künden*⁴⁴, *far igl umastochern*⁴⁵, *far shopping*⁴⁶. I dat dentant indizis che verbs entant daventads pli enconuschents vegnan integrads pli fitg en il sistem morfologic e per il pli flectads tenor la gruppa da conjugaziun la pli gronda da l'idiom respectiv: *jau flip*, *jau stöcklagescha*⁴⁷, *i's flirtarà*⁴⁸, *googlar*.⁴⁹

5.3. Elements lexicologics

En il champ lexicologic sa laschan eruir ils pli blers elements ch'ins po attribuir cleramain ad in linguatg specific da la giuventetgna. En ils texts analisads sa preschantan elements dal discurs oral cun la spontanitad tipica per quel: emprèsts, code-switchings, parafrasas, exclamaziuns e las par-

⁴¹ «E puspei va igl entir horrorfilm a ti tras il tgau!» (Tresa Flury. Punts nr. 68, ann. 6, schaner 2000)

⁴² «jeu sai aber era buca, tgei che quels promi-snowboarders da Crap sogn Gion han pers ellas honesty Punts of Underground» (brev-lectur@hotmail.com. Punts nr. 129, ann. 11, favrer 2005)

⁴³ «Ils dus anteriurs KYUSS musicians Homme ed Oliveri fan tge ch'els vulan» (Patrick Capaul. Punts nr. 101, ann. 9, october 2002)

⁴⁴ «Tgei gudognans da Punts sch'ins fa il künden tut ils abos dallas gasettas dalla Südostschweiz SA» (brev-lectur@hotmail.com. Punts nr. 134, ann. 11, fanadur 2005)

⁴⁵ «mia brev duei plitost far igl umastochern ellas plagas da tes problems» (brev-lectur@hotmail.com. Punts nr. 141, ann. 12, favrer 2006)

⁴⁶ Cf. annot. 30.

⁴⁷ «[...] sbragel jau e flip total [...] Ma putschada si cun quel adrenalin da ravgia stöcklagescha inavant» (Samantha. Punts nr. 117, ann. 10, favrer 2004)

⁴⁸ «I's discutarà e flirtarà dadot davant las bars.» (Flurina Badel. Ti vuls savair. Punts nr. 157, ann. 14, fanadur 2007)

⁴⁹ Cf. era DAZZI 2008: minuta 27:53ss.

tielas modalas per la structuraziun dal discurs. Per reproducir in linguatg da giuventetgna pon ins en emprima lingia sa servir dals elements dal linguatg «normal», vul dir quel ch'ins discorra mintga di en situaziuns libras. Per tipisar specificamain quest linguatg ston dentant vegnir agiuntadas formulaziuns caracteristicas. En emprima lingia èn quai emprests lexicals e formulaziuns vulgaras e saloppas.

Ils emprests èn in dals puncts impurtants per stgaffir in effect dal linguatg da giuventetgna. Tscherts auturs giogan cun l'accumulaziun dad emprests, p. ex. per plazzar il protagonist dal text en in milieu specific. L'emprest da la terminologia musicala da l'englais n'è dentant per il pli nagin gieu ed era betg exnum in element specific giuvenil, mabain ina necessitad a basa da la mancanza dal vocabulari correspondent en il rumantsch. L'element da giuventetgna en quest connex èn ils genres da musica che stattan en discussiun e l'orientaziun a questa cultura (p. ex. la moda da hiphoppers). La furmaziun da plets novs è plitost restrenschiada. Tut il pli anc per la terminologia sexuala vegnan stgaffidas novas expressiuns, per il pli cun extender la semantica da plets gia existents. Savens daventan quellas expressiuns pli vulgaras, quai probablmain era cun l'intent da provocar e da sa differenziar dal vocabulari scolar-medicinal u dal vocabulari famigliar. Effectivamain vegn l'effect dal linguatg da la generaziun giuvna cuntanschì pli spert cun sa servir dal register bass. Quel n'implitgescha betg mo plets obscens, mabain era formulaziuns pli saloppas.

5.4. Elements pragmatics tipics per il linguatg giuvenil

Maschaidas da stils, la variaziun dals registers ed il gieu cun il linguatg èn insaquants dals elements tipics per il linguatg da giuventetgna che nus avain entupà en la teoria. En ils sutchapitels suandants duain tschertins da quels elements vegnir exemplifitgads.

5.4.1. Gieus da plets

Mintga autur ha sias preferentschas per differents tips da gieus. Tranter tut questas tecnicas e metodas da giugar cun il linguatg pudain nus eruir tschintg categorias pli grondas:

- Il gieu a basa da la sumeglientscha fonica: In gieu interessant chattain nus p. ex. en «Ni quei filosofem, pli pauc filoso che plitost fem»⁵⁰, nua ch'il

⁵⁰ brev-lectur@hotmail.com. Punts nr. 129, ann. 11, favrer 2005.

narratur interpretescha novs morfems semantics en il pled *filosofim*: cun la separaziun dal morfem lexical *fim* datti l'apparientscha dad in pled cumponì da filoso+*fim*; en vardad è quest nomen però ina derivaziun dal verb *filosofar* cun il suffix pegiurativ *-im*.

- Il gieu cun la semantica dubla dals plects: Questa furma da gieu cumpara en ils texts da Rafael Müller cun ina frequenza considerablmain pli auta ch'en ils auters texts, in exempel:

Para Chines e chels digl Kamasutra saptgan chegl, ma sorry, sung 1.83 grond ed igl sulet chines an mia stgaffa è en pachet reis M-Budget, tg'ia va cumpro eneda avant onns sot circumstanças anc oz betg cleras. Igl pi plausibel è tg'ia va mattagn sbaratto chella risaglia cun en pachet gottas⁵¹.

In element è quel dal ris, al qual l'autur attribuescha il suffix collectiv *-aglia*. La *risaglia* signifitgass qua pia «ina massa ris», ha dentant en emprima lingia la muntada enconuschenta dad in rir fitg ferm e dad aut. En il gieu cun il pèr *Chinai*|*chinois* n'avain nus betg ina semantica totalmain differenta, sulettamain las gruppas da plects èn differentas⁵²: la segunda giada cumpara il pled *chinois* sco adjectiv, pia sco pled accumpagnant dad in'expressiun *igl sulet* [product/element] *chinois*. Il lectur, u anc meglier l'auditur (per excluder l'element da la grafia), ha dentant anc en l'ureglia il *Chinai* sco num dal pievel ed associescha perquai il maletg dad in um *chinois* en stgaffa da Rafael Müller.

Il princip da questa tecnica è simpel ed ordlonder datti bels e divertents exempels, sco er en il proxim: «Jau hai survegnì in envid ad ina party, sin quel stat scrit; vestì da cocktail giavischè. Sorry, ma cocktails baiv jau, cocktails na tir jau betg en.»⁵³ Qua gioga l'autura cun il nomen cumponi *vestgì da cocktail* e la muntada da la preposiziun *da*. Enstagl da la semantica «vestgì per l'ocasiun dad ina parti da cocktail» fa ella chapir la narratura il *da* sco element d'origin en il senn da «vestgì fatg da cocktails». Il gieu da plects cun la polisemia è productiv e divertent. Ina premissa per producir tals gieus è in bun sensori per il linguatg e sias finezzas semanticas.

- Il gieu cun metaforicitad e realitad: L'effect comic pervia da dus systems d'ideas differentes chattain nus er en quest gieu, dentant sa basa quest

⁵¹ Rafael Müller, *Crass agl limit*. Punts nr. 111, ann. 10, avust 2003.

⁵² I sa tracta qua dad ina paronimia: in pled u in tschep dal pled vegn repetì en in'otra gruppa da plects.

⁵³ Samantha. Punts nr. 117, ann. 10, favrer 2004.

qua sin la cumbinaziun da modas da dir metaforicas e la chapientscha realistica da quellas. In dals exempels ils pli illustrativs è danovamain da l'autur Rafael Müller. L'expressiun *avrir il cor* vegn surpigliada a moda litterala, qvd. il cor vegn interpretà sco organ real e la moda da dir vegn exagerada cun la transponer sin ils auters organs.

Schiglio ma faschessa igl outen anc duple e scu tetel per chest text stess alloura zatge scu 'Prosa persunala, Rafael Müller derva sies cor, sies lom, sies magung, sia biglia e forsa schizont anc sia vaschia per igls lectours dallas Punts'.⁵⁴

- Il gieu cun nums e translaziuns: Ils nums propriis, ch'i saja nums, pre-nums, nums da lieus u nums da gruppas da musica èn objects engraziavel per plirs auturs da *Punts* per far gieus da plets. Il bler sa basan ils gieus da plets sin il princip da la translaziun: nums vegnan analisads tenor morfems lexicals enconuschents e quels lura translats en il rumantsch. Il proxim extract porscha in'entira enumeraziun da gruppas da musica tudestgas rumantschisadas – cun l'exceptiun da l'emprima gruppa numnada: «Fettes Brot, ils quatter fantastics, las 5 stailas deluxe u forsa ils figls da Mannheim?»⁵⁵ Sa chapescha ch'er il process cuntrari è pussaivel, vul dir la translaziun dad in num rumantsch en in auter linguatg. En noss texts cumpara quel dentant mo duas giadas. Ina è l'alienaziun dal num rumantsch *Gioni Fry* en il *Jonny Free*⁵⁶: la pronunzia rumantscha dal num è vegnida transcritta en l'englais. L'autra è la scripziun da *Disentis* a moda dal black english: *Dizentizz*⁵⁷.

Cun differents gieus da plets (modifitgar ed associar tenor caracteristicas fonologicas, variaziuns semanticas, translaziuns) pon vegnir stgaffidas furmas da discurren fitg singularas. Il gieu – oravant tut era quel cun plets d'emprest – n'ha sco basa betg mo il plaschair dal gieu, mabain el è er ina furma da s'associar a la gruppa e surtut po el esser in element da sa profilar e da demonstrar las atgnas abilitads linguisticas.⁵⁸ L'abilitad da far gieus cun il linguatg n'è franc betg ina caracteristica specifica per la giuventetgna. La frequenza e l'accumulaziun da quels gieus en ils texts la-

⁵⁴ Rafael Müller, *Crass agl limit*. Punts nr. 111, ann. 10, avust 2003.

⁵⁵ Jachen Prevost. Punts nr. 83, ann. 7, mars 2001. Ils nums originals fissan: Fettes Brot, die Fantastischen Vier, Fünf Sterne deluxe, Söhne Mannheims.

⁵⁶ «Tschei di vevel entupau el, il Jonny Free» (In Tortellini sin via. Punts nr. 19, ann. 2, december 1995)

⁵⁷ Cf. annot. 28 e 29.

⁵⁸ Cf. era DÜRSCHIED/SPITZMÜLLER 2006: 28.

schan dentant supponer che quels èn in element impurtant per ils auturs. En connex cun ils gieus da plets è sa chapescha er anc da resguardar la finamira da l'autur da crear cun differents meds stilistics in bun text (litterar). La furma dal text scrit porscha qua pussaivladads per gieus che n'èn betg pussaivels en la furma discurrenda.

5.4.2. Cumparegliaziuns

La qualitad estetica dad ina cumparegliaziun s'augmenta cun la distanza da las duas denominaziuns cumparegliadas. Scuvrir sumeglientschas e differenzas nunspetgadas duai esser in daletg intellectual.⁵⁹ Er en ils texts analisads datti improvas dad illustrar ed exemplifigar il messadi. Mintgatant succeda quai cun locuziuns pli u main enconuschentas, sco p. ex.: «Jau stun qua sco in chaun bastunà.»⁶⁰ Cumparegliaziuns ch'èn main confurmas – perquai che main enconuschentas – èn efectivamain pli frequentas en ils texts analisads e pon cun quai er esser in element tipic dal linguatg da giuventetgna. Arguments persuenter fissan p. ex. la differenziaziun da la normalitad (savens lungurusa) e la finamira da divertir e sa profilar. Ina metoda da la cumparegliaziun è da duvrar maletgs enconuschents dal mintgadi. En la cumparegliaziun da «saveis gie buca purtar egl editorial da crazy underground aifach mo in excuors anglo-latino-linguistic sur dil plaid 'Underground', schetg sco in bio-farmerstenghel dil migros.»⁶¹ sa serva brev-lectur da la cumparegliaziun «text sco ina mangiativa». La caracterisaziun da *sitg* vegn mo chapida, sch'ins enconuscha ils bastunets da graun da la marca «Farmer» e sa che tschertins da quels èn savens dirs e sitgs. Il *sitg* vegn accentuà supplementarmain cun l'attribut *bio*, entras il qual insaquantas persunas fan la colliaziun stereotipa bio=sanadaivel=graun=sitg=betg bun.

Cumbinada cun l'element cumparativ è bainduras era l'ironia, p. ex. en formulaziuns sco «ils Beatles per rumantsch, gliez è ina vera sensaziun! Schon bunamain *uschi sensaziunal sco la invenziun dal mini-tschitschapuorla per sin viadi!*»⁶² Evidentamain che l'autur guarda qua in pau cun spreusch sin il disc cun chanzuns dals Beatles per rumantsch ch'el considerecha gist uschè necessari sco in da quels tschitschapulvras. L'ironia cumpiglia adina er il privel dad offender insatgi e quel che la dovra sa metta en ina posiziun superiura als auters.⁶³

⁵⁹ Cf. KOLMER/ROB-SANTER 2002: 105.

⁶⁰ Samantha. Punts nr. 117, ann. 10, favrer 2004.

⁶¹ brev-lectur@hotmail.com. Punts nr. 129, ann. 11, favrer 2005 (accent S.D.)

⁶² Patrick Capaul. Punts nr. 134, ann. 11, fanadur 2005 (accent S.D.)

⁶³ Cf. KOLMER/ROB-SANTER 2002: 144.

5.4.3. *Dar la bucca e far da tup*⁶⁴

Il far da tup pretenda la preschientscha ed il dialog dad almain duas persunas. Questa cumposiziun è dada en situaziuns, nua che lecturs scrivan brevs cunter la gasetta, p. ex. en ils texts da brev-lectur@hotmail.com. Ensemen cun il lectur s'alliescha el quasi cunter las *Punts* e dat la bucca (en quest cas è l'object da la diffamaziun, pia la gasetta/ils auturs, preschent, quai che n'è normalmain betg il cas, cura ch'ins dat la bucca). Betg da negliger è l'effect divertent per ils lecturs, era perquai ch'el scriva avertamain (schebain er anonimamain) quai che blers han gia pensà: la gasetta è memia pauc provocanta, ha memia paucs maletgs e memia bler text, è memia intellectuala. Oravant tut datti da sia vart pliras giadas critica envers la redacziun, spezialmain èn manegiads ils students rumantschs da Friburg (da quel temp sa cumponiva ina buna part da la redacziun da persunas che studegiavan a l'Universitad da Friburg), p. ex.: «Vus leghers giu digl olimp intellectual da students?»⁶⁵

Ils students èn in summa in object da dar la bucca engraziaivel. Uschia reflectescha Rafael Müller davart las activitads en las universitads («tge tgi chels a l'uni fon vaia mai propi tgapia»⁶⁶) ed era gia la figura da Giachen Maissen deva fridas cunter ils students en ses texts; «miu quinau, il student, hei, quei besservösser»⁶⁷ è mo in dals exempels. Da remartgar è dentant che tant Rafael Müller sco era Fabian Huonder, l'autur da la figura da Giachen Maissen, eran da quel temp sezs students. La finamira da quella inversiun da las rollas è evidenta: *Punts* sco gasetta fundada dad insaquants students po (u pudaiva) fin ad in tschert grad cuntanscher questa gruppa. Per cuntanscher autras gruppas sto avair lieu ina sort da solidarizaziun cun quels, vul dir in «dals lur» sto era scriver per *Punts*. Ils auturs sa servan dad in linguatg stilisà e dad ina purziun autoironia. Augenstein numna la tecnica da sa solidarisar cun ils giuvens il «Joking Relationship»: ina relaziun che sa basa sin far da tup, savens en il context dad in discours d'experts davart il tema musica, emprendissadi u scola.⁶⁸

⁶⁴ Neuland discorra qua da «Lästern» e «Frotzeln». NEULAND 2008: 141.

⁶⁵ brev-lectur@hotmail.com. *Punts* nr. 129, ann. 11, favrer 2005. Cf. p. ex. era: «Co fussi l'autra ga cun viagià mo ina crena enviars vest e scriver zatgei sco p. ex. 'Il zoo da Friburg?'» (brev-lectur@hotmail.com. *Punts* nr. 141, ann. 12, favrer 2006)

⁶⁶ Rafael Müller, *Crass agl limit*. *Punts* nr. 111, ann. 10, avust 2003.

⁶⁷ Giachen Maissen. *Punts* nr. 54, ann. 5, november 1998.

⁶⁸ Cf. AUGENSTEIN 1998: 156.

5.4.4. Citats e bricolaschas

Il gièu cun citats e las zambregiadas represchentan ina cultura ed enconuschientscha da meds da massa gist actuala e demonstreschan la flexibilitad da siglir dad in modus da discurren a l'auter, era grazia a l'imitaziun da vuschs estras.

Las vuschs estras, u ils citats, fan savens part da las bricolaschas, ma pon era star sulets. L'alienaziun dad in citat sa basa per il pli sin ina variaziun ludic-ironica dad in muster da referenza enconuschent. La cundiziun per ch'il tric funcziunia è dentant ch'ils commembers da la grupp enconuschian il muster original.⁶⁹ In dals citats ils pli enconuschents (ed er il pli repetitiv, cunquai ch'el sa repeta en mintga columna) è il «sche ti sas tgei che jeu manegel» da Giachen Maissen. Il model persuenter è «Wenn'd weisch wan i mein?» da la figura da Harry Hasler dal cabarettist svizzer Victor Giacobbo. A la figura da Giachen Maissen ed a sia frasa renumada fa era brev-lectur insaquants onns pli tard allusiun cun «Schi sas tgei che jeu manegel?»⁷⁰.

Era la construcziun da verb + «u» + verb negà tenor il citat renumà da Hamlet «to be or not to be» en la tragedia da Shakespeare serva per citats. La figura da Tresa Flury p.ex. fa patratgs sumegliants avant che ir en sortida cun sia dumonda: «far si in um ni buca far si in um questa sera?»⁷¹ Nus avain vesì che quests citats furman singuls e pitschens elements entaifer in text, senza ch'igl existia ina colliaziun tranter il context e l'origin dal citat. Quai è er ina caratteristica da la bricolascha, numnadamain da surpigliar stils e modas da discurren ed als inserir en in nov context. Per part èn quai mo pitschnas unitads, sco p.ex. «Giachen Maissen Motorsport®»⁷² (gièu da metter l'agen num sut in dretg da marca) u «Musica che *pretenda ina profilaxa* da minimum 10 joints e 25 buttiglias gervosa grischuna»⁷³ (expressiun connotada plitost cun la medischina). Las unitads da bricolascha pon dentant era s'extender a la lunghezza dad ina u pliras frusas, p.ex. en in text da musica, per il qual l'autur sa serva da l'ambient culinaric per descriver in disc cumpact e far ina *petta fabulööösa*: ina *prisa* Hades, in *tschadun* ba-rock, trais *scadiolas* soundcheck, euv.⁷⁴ La metoda da bricolascha la pli frequenta en ils text analisads è quella da surpigliar per il decurs dad ina fin trais frusas in different ductus da discurren, pia da sa

⁶⁹ Cf. NEULAND 2008: 150.

⁷⁰ brev-lectur@hotmail.com. Punts nr. 141, ann. 12, favrer 2006.

⁷¹ Tresa Flury. Punts nr. 68, ann. 6, schaner 2000.

⁷² Giachen Maissen. Punts nr. 54, ann. 5, november 1998.

⁷³ Patrick Capaul. Punts nr. 120, ann. 10, matg 2004 (accent S.D.).

⁷⁴ Patrick Capaul. Punts nr. 134, ann. 11, fanadur 2005 (accent S.D.).

servir dad in different register. Uschia sa schluita Rafael Müller tuttenina en la rolla dal scolast cun tematisar la cumposiziun da ses text: «[...] e secondo dovra mintga text en'introducziun, ena part principala ed ena fegn.»⁷⁵ e la Samantha sezza sa senta sco biologa sin expediziun, descrivend in um: «Il possessur da la vusch fitg masculina è in dals bels exemplars»⁷⁶.

6. Conclusiun

L'analisa dals texts ha mussà che mintga autur che ha l'intent da scriver in text en in stil giuvenil ha ina tscherta metoda per cuntanscher questa finamira. Auturs da texts cun in'expressivitat marcantamain giuvenila sa servan quasi tuts dad in tratg fitg specific, numnadamain da l'emprest dad auters linguatgs, surtut da l'englais e dal tudestg. In dals motivs centrals è franc la mancanza da plets correspondentes en il linguatg rumantsch. In'au-tra vart da l'insuffizienz lexicala è ina mancanza dal pled en il vocabulari persunal (terms rumantschs adattads existissan, ma na vegnan betg gist endament a l'autur). Talas interferenzas pudessan sa chapescha vegnir evitadas cun consultar in vocabulari durant scriver il text. En quest connex – sco era cun duvrar expressiuns sco *ähh*, *hmmm* u ils puncts da suspensiun ch'inditgeschan in spazi da reflexiun – cumpara l'element da la spontanitad dal text, vul dir l'emprova da stgaffir in text discurrì.

In auter motiv frequent per duvrar emprests po esser il gieu cun las pus-saivladads dals linguatgs che mussa il plaschair da las variaziuns cun cun-trasts e sumeglientschas tranter ils linguatgs che stattan a disposiziun.

Per insaquants texts constitueschan auters elements che quel da l'interferenza l'effect da giuventetgna. Fitg represchentads en ils texts èn al nivel grafic ils elements da grafias deviantas da la norma (metagrafias e furmas d'interpuncziun extraordinarias). Al nivel pragmatic regna ina ferma ten-denza vers ina performanza colloquiala dal linguatg. Exprimi en il text scrit vegn il linguatg discurrì p. ex. cun l'agid da diversas furmas verbales scursanidas sco en il linguatg discurrì u era cun duvrar particlas modalas dal discurs, savens era cumbinà cun in register pli bass. Il register pli bass dal discurs fa era part da la moda da discurrer fitg expressiva, exprimida surtut cun l'agid da particlas intensivantas autras che *fitg: absolut gail, mega easy, giudair voll, superviril*, u pli vulgar cun *huara tuffien* u *fucking bel*.

⁷⁵ Rafael Müller, *Crass agl limit*. Punts nr. 111, ann. 10, avust 2003.

⁷⁶ Samantha. Punts nr. 117, ann. 10, favrer 2004.

Auters indizis evidents per in linguatg da giuventetgna èn vesaiVELs en la moda e maniera dad ir enturn cun ils singuls elements – sco tals betg exnum tipics per la giuventetgna. Exempels persuenter èn il gieu cun la pluridiscursivitat, cun la plurilinguitad interna, vul dir cun la maschaida da registers e stils, il gieu da citar vuschs estras e la tecnica da la bricola-scha. La premissa per tals gieus è che la funtauna (p. ex. reclamas, films, persunas) saja enconuschenta, uschiglio na funcziuna la sgnocca betg. Quels gieus pon abolir cunfins da genres e reglas da conversaziun. Ils gieus cun il linguatg (gieus da plects, gieus cun nums e translaziuns, cumparegliazions extraordinarias) ed ils gieus tranter ils commembers da la gruppa cun ils proceders essenziali da dar la bucca e far da tup èn tenor la teoria ina part impurtanta dad ina comunicaziun giuvenila e na mancan era betg en ils texts da *Punts*. Qua han els lieu surtut tranter autur/narratur e lectur. In dals gieus il pli simpels e frequents è quel da translatar plects esters cumponids – cun preferenza nums da gruppas da musica – per rumantsch. La funcziun primara n'è betg in'emprova seriusa dad integrar quels plects, ma plitost quella da crear in effect d'alienaziun e da far ina sort lumparia cun il lectur irrità.

Tratgs specifics dal linguatg discurrì na duessan betg vegnir declerads a priori sco sbagls, mabain sco apparientschas funcziunalmain significativas – almain en lur adiever sistematic. I dat en las *Punts* in bun dumber da texts cun furmas dad in linguatg da giuventetgna anc pli extremas che quellas vesidas en noss exempels. Igl èn autocaricaturas dad in linguatg marcà dad emprests, code-switchings ed ibridisaziuns da scadin gener. Tals texts han per part ina funcziun puristica da render attent a la degeneraziun dal linguatg rumantsch, ma da l'otra vart po era star davostiers ina relaziun dal tuttafatg natirala cun il linguatg en in mund modern. La finamira è en quest cas tranter auter era da demonstrar che quai che stat scrit en las *Punts* en in linguatg da giuventetgna è mo approximativamain in linguatg da giuventetgna, savens daventà victima da las concessions al medium scrit. En realitad po quest linguatg esser anc bler pli extrem.

7. Bibliografia

Punts 1994–2009. La gasetta giuvna. Giuventetgna Rumantscha, Glion.

ADAMOWSKY, NATASCHA / MATUSSEK, PETER

2004 *Formen des Auslassens. Ein Experiment zur kulturwissenschaftlichen Essayistik*. En: *Auslassungen. Leerstellen als Movens der Kulturwissenschaft*. ADAMOWSKY, NATASCHA / MATUSSEK, PETER (edit.), Königshausen & Neumann, Würzburg, 2004: 13–28.

AUGENSTEIN, SUSANNE

1998 *Funktionen von Jugendsprache. Studien zu verschiedenen Gesprächstypen des Dialogs Jugendlicher mit Erwachsenen.* Niemeyer, Tübingen.

DAZZI, GUADENCH

2008 *Resistents, creativs u decadents.* Marella cun Arnold Spescha, Peider Gregori e scholars da la 6avla classa da scola chantunala a Cuir. Emissiun da RTR dals 17-02-2008. URL: http://www.rtr.ch/rtr/index.html?siteSect=19995&url=http://podcast.swissinfo.ch/media/rtr/other/2008/mare_02172008.mp3?start=0:03:00.921&end=0:33:12.934&type=radio&ne_id=8701649 (access: 27-01-2009).

DÜRSCHIED, CHRISTA / SPITZMÜLLER, JÜRGEN

2006 *Jugendlicher Sprachgebrauch in der Deutschschweiz.* En: *Zwischentöne. Zur Sprache der Jugend in der Deutschschweiz.* DÜRSCHIED, CHRISTA / SPITZMÜLLER, JÜRGEN (edit.), NZZ Verlag, Zürich 2006: 13–48.

EHMANN, HERMANN

1992 *Jugendsprache und Dialekt. Regionalismen im Sprachgebrauch von Jugendlichen.* Opladen, Westdeutscher Verlag.

2005 *Endgeil. Das voll korrekte Lexikon der Jugendsprache.* Beck, München.

HENNE, HELMUT

1986 *Jugend und ihre Sprache. Darstellung, Materialien, Kritik.* De Gruyter, Berlin.

JAKOB, KARLHEINZ

1988 *Jugendkultur und Jugendsprache.* En: *Deutsche Sprache. Zeitschrift für Theorie, Praxis, Dokumentation.* Heft 4, Jhrg. 16, 1988: 320–350.

KOLMER, LOTHAR / ROB-SANTER, CARMEN

2002 *Studienbuch Rhetorik. Arbeiten zur Rhetorik und ihrer Geschichte.* Uni-Taschenbücher Schöningh, Paderborn.

LAPP, EDGAR

1989 «*Jugendsprache*»: *Sprechart und Sprachgeschichte seit 1945.* En: *Sprache und Literatur in Wissenschaft und Unterricht.* Heft 63, 1989: 53–73.

MAYRING, PHILIPP

2003 *Qualitative Inhaltsanalyse. Grundlagen und Techniken.* Beltz, Weinheim, 2003⁸ (1983¹).

NEULAND, EVA

1987 *Spiegelungen und Gegenspiegelungen. Anregungen für eine zukünftige Jugendsprachforschung.* En: *Zeitschrift für germanistische Linguistik*, Nr. 15.1., 1987: 58–82.

2008: *Jugendsprache. Eine Einführung.* Francke Verlag, Tübingen, Basel.

RIATSCH, CLÀ

1998 *Mehrsprachigkeit und Sprachmischung in der neueren bündnerromanischen Literatur.* Bündner Monatsblatt, Chur.

SCHLOBINSKI, PETER / KOHL, GABI / LUDEWIGT, IRMGARD
1993 *Jugendsprache. Fiktion und Wirklichkeit*. Westdeutscher Verlag, Opladen.

SIEBENHAAR, BEAT

2005 *Varietätenwahl und Code-switching in deutschschweizer Chatkanälen – quantitative und qualitative Analyse*. Eingereicht bei Networx. PDF, URL: www.germanistik.unibe.ch/siebenhaar/pdf/SiebenhaarVarietaetCSimChat.pdf (access: 23-10-2008).

WAIBEL, SASKIA

2007 *Szenetypische Sprache in der Schweizer HipHop-Chat-Kommunikation*. En: *HipHop meets Academia: Globale Spuren eines lokalen Kulturphänomens*. BOCK, KARIN / MEIER, STEFAN / SÜSS, GUNTER (edit.), Transcript, Bielefeld, 2007: 105–115.